

BẢN HƯỚNG DẪN VỀ ĐIỀU III CỦA ĐẠO LUẬT ĐỐI VỚI NHỮNG NGƯỜI DÂN HOA KỲ BỊ TÀN TẬT

Đạo Luật đối với những người dân Hoa Kỳ Tàn Tật Là Gì?

Đạo luật đối với những người dân Hoa Kỳ bị tàn tật, (gọi tắt là Đạo Luật ADA, tức viết tắt từ nhóm chữ tiếng Anh The American with Disabilities Act) là một đạo luật làm cho việc kỳ thị ngược đãi những người tàn tật chỉ vì các chứng tàn tật của họ là một điều bất hợp pháp. Đạo Luật ADA được áp dụng đối với tất cả các sự việc như công việc làm ăn, gia cư, tiện nghi công cộng, giáo dục, giao thông, truyền thông, tiêu khiển, tiếp nhận vào sống trong cơ sở từ thiện, chăm sóc về y tế, quyền bầu cử, và quyền lui tới các dịch vụ công cộng.

Điều III Của Đạo Luật ADA Là Gì?

Điều III của đạo luật ADA bảo vệ những người tàn tật tránh khỏi bị kỳ thị trong tất cả các dịch vụ chung do các cơ sở thương mại và kinh doanh tư nhân cung cấp. Điều này có nghĩa là bất cứ cơ sở cung cấp các dịch vụ chung nào cũng không được phép kỳ thị ngược đãi bạn chỉ vì bạn bị tàn tật. Những nơi này phải để cho các người tàn tật có cơ hội bình đẳng đón nhận mọi lợi ích từ tất cả các chương trình, công việc, và phạm vi hoạt động dành cho công chúng.

Những ai phải tuân theo Điều III của Đạo Luật ADA?

Điều III được áp dụng cho bất cứ cơ sở kinh doanh nào có bán phẩm vật cho công chúng và bất cứ kiến trúc nào cho công chúng thuê mướn hay là sử dụng vào các hoạt động công cộng, hoặc bất cứ cơ sở tư nhân nào cung cấp các chương trình dịch vụ công cộng. Điều này bao gồm mà không chỉ hạn chế trong:

- quán trọ, cư xá, và khách sạn (có ít nhất là 6 phòng trở lên để cho mướn);
- nhà hàng, quán rượu, và những cửa hàng nào khác có bán đồ ăn, thức uống;
- rạp chiếu bóng, phòng hoà nhạc, sân vận động và những nơi hội họp giải trí khác;
- thính đường, trung tâm hội nghị, phòng diễn thuyết;
- cửa hàng bán bánh kẹo, tiệm bán thực phẩm, tiệm bán đồ sắt thép và đồ sửa chữa nhà cửa, các trung tâm mua sắm hoặc các cửa tiệm bán hay cho thuê mướn hàng hóa;
- tiệm giặt, tiệm hấp tẩy, ngân hàng, tiệm hớt tóc, thẩm mỹ viện, văn phòng dịch vụ du lịch, nhà quán, trạm đồ xăng, văn phòng kế toán, văn phòng luật sư, nhà thuốc tây, hãng bảo hiểm, văn phòng chăm sóc y tế chuyên môn, bệnh viện hoặc những cơ sở cung cấp các dịch vụ khác;
- xa cảng, phi trường, nơi giữ hành hóa hoặc các nhà ga, bến trạm dùng vào việc giao thông công cộng;
- viên bảo tàng, thư viện, phòng triển lãm, hoặc những nơi khác có trưng bày các tác phẩm cho quần chúng thưởng lãm;
- công viên, sở thú, khu vực tiêu khiển, hồ tắm, hoặc những nơi giải trí khác;
- vườn trẻ, các trường tiểu học, trung học, đại học, tư thục, hoặc các địa điểm giáo dục khác;

- Trung tâm giữ trẻ, trung tâm chăm sóc người cao tuổi, nơi trú ngụ cho những kẻ vô gia cư, chỗ lưu trữ và phân phát thực phẩm miễn phí, cơ quan cho tiếp nhận con nuôi, hoặc các cơ quan trung tâm xã hội khác;
- Trung tâm dưỡng sinh và tiêu khiển, nơi tập thể dục, chỗ chơi lăn bóng gỗ (bowling), vườn chơi côn cầu (golf courses), hoặc các nơi tập dượt giải trí khác.

Điều III không áp dụng đối với:

- nơi cư trú tư nhân
- phi cơ và xe lửa, kể cả xe lửa chuyên chở hành khách
- các hoạt động của câu lạc bộ tư nhân
- các tổ chức hoặc đoàn thể tôn giáo
- giáo đường hay những nơi phụng tự khác
- các chương trình của chính phủ (vì đã được bao trùm nơi điều II của Đạo Luật ADA)

Điều III có được áp dụng cho việc kinh doanh thực hiện tại tư gia không?

Mặc dầu không phải áp dụng Điều III đối với các đơn vị cư trú chẳng hạn như tư gia, và những căn chung cư liên hợp, tuy vậy điều III này lại phải được áp dụng đối với những chỗ chung nằm trong khu vực các đơn vị gia cư liên hợp, nếu những chỗ này không chỉ giới hạn độc quyền cho chủ nhân, cho người cư ngụ và cho khách khứa của họ.

- Thí dụ: nếu một khu chung cư liên hợp có hồ bơi, mà người ta bán vé hội viên cho công chúng vào mùa hè, thì hồ bơi đó phải kể là nơi hoạt động chung cho công chúng, cho nên phải chịu tuân theo Điều III của Đạo Luật ADA. Văn phòng làm việc cho thuê mướn của cả đơn vị gia cư liên hợp tại đây cùng được coi là chốn chung. Sự việc này được áp dụng theo Thủ Bản Hộ Trợ Điều III của Đạo Luật đối với những người dân Hoa Kỳ bị tàn tật do Bộ Tư Pháp ban hành (“Assistance Manual”), III-3.12000.

Khi một cơ sở kinh doanh nằm trong khu vực cư trú của tư nhân, thì phần sử dụng cho việc kinh doanh này phải được tuân theo Điều III. Đây là việc bao gồm cả lối đi, cửa ra vào, hành lang và bất cứ chỗ nào có khách hàng sử dụng, gồm cả nhà vệ sinh. 28 U.S.C. 36.207.

- Thí dụ một tư gia được biến thành trung tâm giữ trẻ, thì phòng vệ sinh bà bất cứ phòng nào dùng vào việc giữ trẻ đều phải có lối đi dễ dàng để các trẻ em và cha mẹ chúng đi lại. Thủ bản Hộ trợ (Assistance Manual, III-3.12000.

Điều III của Đạo Luật ADA có ảnh hưởng gì đến tôi hoặc có đem lại lợi ích gì cho tôi trong việc tham dự vào các chương trình tiên nghi, hoạt động, dịch vụ, hoặc mua bán hàng hóa.

Cơ sở kinh doanh cung cấp hàng hóa, dịch vụ hoặc các hoạt động nào khác cho công chúng cần phải:

- Cung cấp cho những kẻ tàn tật cơ hội bình đẳng, để họ được tham dự và nhận được mọi lợi ích của sự phục dịch. Không được đối xử khác biệt giữa những người tàn tật với những kẻ lành mạnh khác, trừ trường hợp người tàn tật cần đến một sự giúp đỡ hữu hiệu nào khác.
- dành cho người tàn tật mọi quyền lợi và sự phục vụ ân cần trong bối cảnh toàn vẹn nhất hợp với nhu cầu của họ. Tuy vậy không một ai bắt buộc phải chấp nhận sự giúp đỡ ân cần chỉ vì họ là người tàn tật.
  - Thí dụ: một người điếc không thể bị bắt buộc phải ngồi ở cuối rạp hát vì chủ nhân rạp hát có người thông dịch (làm hiệu bằng dấu tay hay là còn gọi là thủ ngữ) ở đấy. Người điếc này muốn ngồi ở bất cứ chỗ nào cũng được, tùy theo ý họ.
- phải đặt để một chính sách và phương cách phòng ngừa sự kỳ thị. Điều này làm cho những người tàn tật có được cơ hội bình đẳng tham dự vào các chương trình dành cho công chúng.

Cơ sở kinh doanh nào cũng:

- không được từ chối tiếp nhận một ai chỉ vì người ấy bị tàn tật
- không được hỏi han về sự tàn tật của người ấy nếu không cần thiết và thích hợp
- không được đòi hỏi chứng minh tư cách xác thực sự tàn tật của ai, trừ khi điều đấy cần thiết nhằm vào việc chọn lựa một chương trình hoạt động hoặc dịch vụ nào thích hợp cho họ
  - Thí dụ một vài luật lệ an toàn cần được thi hành nhằm đến sự hoạt động an bình, khi nào những luật lệ an toàn này được đặt căn bản nhằm tránh nguy cơ rủi ro và không gây nên một định kiến gì về người tàn tật. 28 C. F.R. 36-202, 36-203, 36.301-36.310

Cơ sở kinh doanh được phép ngăn chặn kẻ tàn tật tham dự vào sinh hoạt nào mà người ấy có thể gián tiếp gây nên mối đe dọa cho sức khỏe và sự an toàn của kẻ khác. Cơ sở kinh doanh này phải làm bất cứ điều gì dàn xếp với người ấy và làm cho sinh hoạt trở nên an toàn hơn cho tất cả mọi người. Không thể căn cứ vào một khuôn mẫu chung và nhận xét tổng quát để đưa đến quyết định rằng người nào đó với một tàn tật cá biệt có thể gây nên sự đe dọa cho sức khỏe và sự an toàn của kẻ khác. Thay vào đó, cần phải đặt căn cứ vào mỗi hoạt động chuyên biệt, khả năng và sự tàn tật thực tế của người ấy, và nhất là phải coi chùng đến sự vi phạm quyền lợi có thể thực sự xảy ra cho người này.

- Thí dụ, tiệm ăn không được từ chối thực khách nhiễm siêu vi HIV, vì vi khuẩn HIV không thể bị lây nhiễm qua việc giao tiếp thông thường.

Khi một cơ sở kinh doanh chỉ hoạt động trong một lãnh vực chuyên biệt, không thể cung ứng dịch vụ hoặc chữa trị cho một người tàn tật nào đó vì ngoài khả năng chuyên môn của mình, mà phải giới thiệu người này đến một cơ sở khác như đã từng làm với những người không bị tàn tật khác, thì việc giới thiệu đi nơi khác không bị coi là một hành động kỳ thị.

Trường hợp tôi không thể nhận được một cơ sở dịch vụ nào đó vì tôi bị tàn tật thì sao?

Đạo luật ADA cho rằng những cơ sở doanh thương phải bỏ các chướng ngại vật ở tại những nơi hiện hữu nếu việc dời đổi này có thể thực hiện được mà không gặp phải quá nhiều khó khăn và tốn kém. Sự thay đổi này bao gồm:

- đặt cầu dốc thoải
- làm chỗ quẹo lên đường đi bộ cho dễ dàng ở quanh nhà và lối ra vào
- xếp đặt lại những ngăn tủ
- thay đổi vị trí bàn ghế, máy bán đồ giải khát và thức ăn vật tự động, kệ trưng bày và các đồ đạc khác
- thay đổi vị trí điện thoại
- gắn thêm dấu chữ nổi cộm ở các nút cầu thang máy
- gắn đèn báo hiệu chớp nháy
- nới rộng thêm cửa ra vào
- gắn tay vịn cửa
- gắn thành vịn tay và nâng cao bàn cầu phòng vệ sinh
- gắn gương soi đủ dài nơi phòng tắm
- tạo chỗ đậu xe riêng biệt

Đạo Luật ADA còn cho rằng các cơ sở doanh thương cần chú ý quan tâm đến:

- lối ra vào từ các đường lên đi bộ công cộng, từ bãi đậu xe
- việc tiếp cận với hàng hóa và với sự phục vụ
- tạo sự dễ dàng trong việc tiếp cận các tiện nghi ở nhà vệ sinh
- và bất cứ biện pháp nào khác cần thiết để việc lui tới cơ sở kinh doanh được dễ dàng

Không được thực hiện những sự thay đổi quá đáng nếu việc thay đổi này gây thêm nguy cơ đáng kể cho sức khỏe và sự an toàn cho người tàn tật hoặc kẻ lành mạnh.

Cơ sở kinh doanh phải có những thay đổi hợp lý đối với các chính sách, thói quen thường lệ hoặc các thủ tục trừ khi sự đổi căn bản tính chất hàng hóa hoặc việc phục vụ hay là sẽ gây nguy hại cho hoạt động kinh doanh của mình. 28 U.S.C.36.302.

Có những bước tiến khác mà cơ sở kinh doanh có thể làm nếu họ chứng tỏ rằng việc rời bỏ các chương ngại vật hiện hữu chưa có thể thực hiện được, chẳng hạn như:

- đưa hàng ra tận chỗ đậu xe ở lề đường hoặc trao hàng tận nhà
- giúp lấy hàng hóa xuống từ những ngăn kệ quá cao
- di chuyển các sinh hoạt đến những địa điểm dễ tiếp cận hơn

Cơ sở kinh doanh không phải cung cấp các dụng cụ cá nhân chẳng hạn như xe lăn, kính mắt, máy trợ tai, cũng không phải phục dịch ai theo nhu cầu tự nhiên của cá nhân ấy như việc đút cho ăn, làm vệ sinh hay thay quần áo. 28 C.F.R.36.306.

Cơ sở kinh doanh phải làm gì đối với thú vật dùng để giúp đỡ người tàn tật?

Cơ sở kinh doanh cần phải cho phép thú vật giúp người (thí dụ chó dắt đường cho kẻ mù loà) được vào bên trong nhà cùng với chủ nó, nhưng việc coi giữ con vật này là trách nhiệm của chủ con thú chứ không phải của cơ sở kinh doanh. Cơ sở kinh doanh không được phép đòi hỏi chủ nhân của con thú phải chịu trả thêm một phí khoảng nào. Tuy nhiên được đòi xem giấy chứng nhận của tiểu ban cấp cho con vật trước khi cho phép nó vào cơ sở của mình.

Tiểu bang Nebraska không chính thức có một hệ thống cấp phát giấy chứng nhận cho thú vật giúp người. Luật lệ tiểu bang Nebraska công nhận việc dùng những con chó đã được huấn luyện cách đặc biệt để giúp đỡ chủ nhân bị tàn tật của chúng. Chủ chó được phép đem theo chó dẫn đường cho mình vào trong các cơ sở kinh doanh mà không phải trả thêm một phí khoản nào. Tuy nhiên người chủ chó phải chịu trách nhiệm về những thương tổn và hư hại đối với người và đồ vật do chó của mình gây nên. Neb. Rev. Stat. §20-127.

Đạo Luật ADA đòi hỏi phải có những dịch vụ và phương tiện phụ thuộc nào để giúp đỡ hữu hiệu việc giao thiệp đối với những người bị suy yếu về khả năng thính thị (nghe nhìn) của họ?

Cơ sở kinh doanh phải có sẵn sàng các phương tiện giúp đỡ phụ thuộc khi được yêu cầu đến, chẳng hạn như:

- người thông dịch có khả năng, người ghi chép, tài liệu giấy tờ, ống nghe điện thoại có máy khuếch âm, thiết bị, trợ tính, điện thoại tương hợp với máy trợ thính, hoặc những phương pháp giao thiệp khác
- người đọc có khả năng, tài liệu in bằng chữ nổi, tài liệu in chữ khổ lớn, và những phương pháp hữu hiệu khác cho việc giao thiệp với những người khiếm thị (mù loà)

Cơ sở kinh doanh còn bị đòi hỏi phải tìm kiếm hay sửa đổi các dụng cụ và thiết bị để bảo đảm việc truyền thông được hữu hiệu. 28 C.F.R.36.303 (b)

Nếu việc cung cấp một số những phương tiện giúp đỡ phụ thuộc này mang tới kết quả thay đổi sự chính yếu các dịch vụ hoặc tạo nên một sự khó khăn tốn kém quá đáng, thì cơ sở kinh doanh phải dùng phương pháp thay thế khác mà phương cách thay thế này vẫn còn làm cho người bị khuyết tật có thể giao thiệp được và đón nhận được mọi dịch vụ. 28 C.F.R.36.303 (f).

Cơ sở kinh doanh nào để cho khách hàng hoặc bệnh nhân sử dụng điện thoại của mình thì cơ sở kinh doanh ấy cũng phải bắt đặt thiết bị viễn liên dành cho người bị điếc tai (TDD's) hoặc một cách thức tương tự nào khác, để khi được yêu cầu thì có ngay. Tuy nhiên cơ sở doanh thương không bắt buộc phải dùng thiết bị viễn

liên dành cho người điếc (TDD) để gọi hoặc nhận điện thoại trong hoạt động hằng ngày của mình. 28 C.F.R. 36.303 (d).

Bệnh viện, khách sạn hoặc lữ quán nào cung cấp từ năm máy vô tuyến truyền hình trở lên cho bệnh nhân hoặc cho khách trọ thì những máy truyền hình này phải phát được các dòng chữ thuyết minh chạy trên màn ảnh để cho người bị điếc tai có thể hiểu được. 28C.F.R. 36.303 (e).

Tôi có phải trả thêm chi phí nếu tôi cần đến các phương tiện thích nghi này không?

Mặc dầu việc cung cấp các tiện nghi ngoại thường sẽ gây thêm tốn phí, nhưng cơ sở kinh doanh không được phép đòi thêm phụ phí từ những người hay nhóm người bị tàn tật để bù đắp sự tốn phí của mình.

Tôi có thể làm gì khi nghĩ rằng đã bị kỳ thị chỉ vì mình là kẻ tàn tật?

Nếu bạn nghĩ rằng mình đã bị kỳ thị và bạn muốn khiếu nại, thì bạn có thể:

- gửi đơn khiếu nại theo thủ tục hành chính đến Bộ Tư Pháp
  - Nếu muốn gửi đơn khiếu nại đến Bộ Tư Pháp thì bạn có thể điền vào mẫu kèm theo và gửi về :
  -

U.S. Department of Justice
Civil Right Division
950 Pennsylvania Avenue, NW
Disability Right Section – NYAV
Washington, DC 20530

Nếu bạn có thắc mắc gì liên quan đến việc điền mẫu đơn thì hãy gọi về đường dây của ADA theo số:
800-514-0301 (hoặc)
800-514-0383

Vào những ngày từ thứ hai đến thứ sáu từ 9 giờ 30 sáng đến 5 giờ 30 chiều (giờ đồng bộ) ngoại trừ ngày thứ năm thì chỉ từ 12 giờ 30 đến 5 giờ 30 chiều mà thôi.

- Gửi đơn khiếu nại về một cơ quan thích hợp như Bộ Giáo Dục hoặc Bộ Y tế
  - Bạn gửi đơn khiếu nại đến cơ quan nào thì điều đó tùy thuộc vào việc bạn đang phải đương đầu với vấn đề gì.
- Thí dụ: nếu bạn muốn khiếu nại vấn đề liên quan đến khu học chính thì bạn gửi đơn về Bộ Giáo Dục. Còn nếu bạn muốn khiếu nại về một bệnh viện thì bạn gửi đơn về Bộ y tế.
  - Nên nhớ kỹ rằng bạn phải gửi đơn khiếu nại tới đúng cơ quan nào có liên hệ đến vấn đề của bạn và phải làm trong vòng 180 ngày kể từ ngày bạn khẳng định là đã bị kỳ thị.
- hoặc thưa kiện riêng

Việc khiếu nại hoặc thưa kiện phải thực hiện trong 180 ngày kể từ khi sự việc kỳ thị xảy ra. 28CFR35.170-35.190. Cũng nên nhớ kỹ rằng những chương trình công cộng có tuyển dụng từ 50 nhân viên trở lên đều phải có sẵn một thủ tục để khi một cá nhân nào đó than phiền về vụ bất công gì thì được cơ quan này sẽ tự giải quyết lấy trong nội bộ. Tuy nhiên bạn không cần phải làm theo thủ tục này trước khi bạn nộp đơn khiếu nại với cơ quan liên bang hoặc với toàn án Thủ bản Hộ Trợ II-9.2000.

Khi nộp đơn khiếu nại một cơ sở kinh doanh nào thì tôi có thể bị trả thù không?

Không. Người nào thi hành quyền lợi của mình theo Đạo Luật ADA, hoặc giúp đỡ người khác sử dụng quyền lợi của họ đều được bảo vệ tránh khỏi việc bị trả thù. Sự trả thù gồm việc đe dọa, thù oán, quấy rầy hoặc gây trở ngại nói khác đi. Nếu bạn bị kỳ thị mà nộp đơn khiếu kiện, hoặc biết người nào đó bị kỳ thị mà giúp họ trong tiến trình nêu rõ bất công, thì bạn luôn được bảo vệ. 28CFR36.206; Thủ bản Hộ Trợ III-3.600.